

виховання і спорту: тези доповідей, 26 квітня 2012 р., м. Суми [Відп. за вип. А.Є. Шепелєв]. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 11–15.

9. Грибан Г.П. Анкета щодо вивчення здорового способу життя студентської молоді/ Г.П. Грибан, Д.О. Дзензелюк .– Житомир: ДАЕУ, 2007. – 18 с.

УДК 378.14

**ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИХОВАННЯ І САМОРОЗВИТОК
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В УМОВАХ ВНЗ**

Івах С.М.

*Дрогобицький державний педагогічний університет
ім. І. Франка*

У статті розглядаються умови і чинники професійного самовиховання і саморозвитку; та висвітлюється їхня роль у становленні особистості майбутнього вихователя дітей дошкільного віку.

Ключові слова: професійне самовиховання, професійний саморозвиток, професійна підготовка.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ САМОВОСПИТАНИЕ И САМОРАЗВИТИЕ
БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
В УСЛОВИЯХ ВУЗА**

Івах С. М.

В статье рассматриваются условия и факторы профессионального самовоспитания и саморазвития, освещается их роль в становлении личности будущего воспитателя детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: профессиональное самовоспитание, профессиональное саморазвитие, профессиональная подготовка.

PROFESSIONAL SELF-UPBRINGING AND PERSONAL DEVELOPMENT OF THE FUTURE KINDERGARTEN NANNIES IN THE HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Ivakh S. M.

In the article it has been shown the conditions and factors of the professional self-upbringing and personal development and it is also analyzed their role in the formation of the future kindergarten nanny's personality.

Key words: professional self-upbringing, professional personal development, professional training.

Постановка проблеми. Згідно з Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», відповідно до Національної доктрини розвитку освіти, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності, пріоритетною на сучасному етапі є проблема виховання високодуховної, творчої особистості, здатної забезпечити прогрес нації, вихід нашої держави на рівень цивілізованих країн світу.

Зазначене свідчить про важливість педагогічної діяльності в умовах навчально-виховних закладів і належного рівня підготовки до неї. Адже сучасний педагог повинен уміти виробити єдину навчально-виховну технологію, яка б сприяла духовному, психічному, соціальному, фізичному рівню розвитку конкретної групи дітей (або дитини).

Власне таку підготовку має забезпечувати вищий навчальний заклад, який сьогодні повинен відповідати не тільки індивідуальним потребам особистості щодо навчання та розвитку, а й соціальним цілям. Адже сучасна вища освіта в Україні спрямована на забезпечення фундаментальної наукової, практичної, загальнокультурної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів, на формування інтелектуального потенціалу країни, розвиток духовної культури народу. Тобто нинішні вимоги до освіти в Україні, необхідність запровадження нових наукових підходів і гуманістичних концепцій навчання та виховання актуалізують проблему якісного поліпшення підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах.

Ефективна професійна підготовка майбутнього вихователя дітей дошкільного віку неможлива без самоосвіти, самовиховання та

саморозвитку. Тобто навчання і самонавчання студента потребує не лише знання ним форм і методів аудиторної роботи, роботи з книгою, іншими сучасними джерелами інформації, а й застосування деяких вольових зусиль, розвитку певних особистісних якостей.

Аналіз досліджень і публікації. Професійний розвиток і саморозвиток особистості є об'єктом дослідження психологів та педагогів (Л. Виготський, С. Рубінштейн, К. Абульханова-Славська, Б. Федоришин, Г. Балл, Л. Митіна та інші). Окремі питання професійного розвитку педагога висвітлювали науковці О. Орлов, Л. Рувинський, В. Семиченко, В. Якунін та інші. Становлення і розвиток педагогічної майстерності педагога вивчали І. Зязюн [5; 7], Т. Вайніленко [3], В. Кан-Калик, Н. Кузьміна, Г. Мешко [6], Г. Сагач [5], Н. Тарасевич та інші. Проблема формування професійно-педагогічної культури майбутнього вихователя дітей дошкільного віку досліджена у публікаціях Г. Беленької [1], І. Білої [2], К. Реморенко [8], Л. Загородньої [4] та інших.

Водночас питання професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього вихователя дітей дошкільного віку окремо не вивчалось, що й зумовило вибір теми статті. Її **мета** полягає у розкритті особливостей професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього вихователя дітей дошкільного віку в умовах сучасного вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Щоб відповідати високому званню педагога, кожен, хто вирішив присвятити себе цій професії, повинен розвивати в собі готовність до складної і багатогранної діяльності. А для цього недостатньо просто бути таким, яким ти є зараз. Для цього потрібно виробити у собі прагнення стати кращим, усувати вади характеру, формувати нові риси та якості, необхідні для життя і для професійно-педагогічної діяльності.

Успішність педагогічної діяльності багато в чому залежить від уміння і здатності педагога мобілізувати власні зусилля на систематичну розумову працю, раціонально будувати свою діяльність, переборювати труднощі під час самостійної підготовки до занять, «знімати» емоції та психічні перевантаження, керувати своїм емоційним станом. Ці якості є результатом довготривалої роботи над собою.

Серед частини студентів переважає думка, що педагогічні здібності, педагогічний талант – це щось уроджене, тому інколи нехтується роль самоосвіти і самовиховання. Водночас низка дослідників (Д. Гришин, В. Кан-Калик, Н. Никандров, Л. Рувінський та інші) зазначають, що запас потенційних сил у людини настільки великий, що навіть студент, який демонструє середні, звичайні здібності, може всебічно розвивати свою особистість і виявити талант у професійній діяльності.

Твердження видатного вітчизняного педагога К. Ушинського про те, що педагог живе до того часу, поки вчиться, у сучасних умовах набуває особливого значення. Адже вищий навчальний заклад – тільки умова отримання освіти. Не менш актуальною є думка про необхідність постійного вдосконалення педагога шляхом невпинної роботи над собою. Саме життя поставило на порядок денний проблему неперервної педагогічної освіти.

Чи стане студент справжнім педагогом? Це залежить від того, як він сам працює над своєю особистістю, які його установки, інтереси, потреби, активність щодо оволодіння науковими знаннями і вміннями, наскільки цілеспрямовано, свідомо та наполегливо працює над розвитком у собі рис, що формують особистість сучасного спеціаліста.

У педагогіці й психології така робота має назву самовиховання і саморозвитку.

Самовиховання та саморозвиток – це свідомо практична діяльність, спрямована на більш повну реалізацію людиною себе як особистості.

Самовиховання – формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети. Психологи трактують самовиховання як усвідомлювану діяльність людини, спрямовану на вдосконалення самої себе, на вироблення позитивних рис, якостей, звичок і подолання негативних.

Професійне самовиховання і саморозвиток є свідомою діяльністю, спрямованою на вдосконалення своєї особистості, згідно з вимогами професії до людини [1, 236].

Особистісний саморозвиток і професійне самовиховання нерозривно пов'язані між собою. Обидва процеси складні за своєю структурою і здійсненням, проте оволодіння технологією професійного самовиховання та саморозвитку допоможе майбутньому педагогу продуктивно організувати самостійну підготовку до професійної діяльності та скоротить шлях до майстерності.

Варто зазначити, що досвід загального самовдосконалення є необхідною передумовою професійного самовиховання, яке передбачає свідому роботу з розвитку професійно значимих якостей, формування педагогічних умінь і здібностей.

Самовихованням займаються багато дівчат і юнаків у таких сферах, як інтелектуальна, духовна (самоосвіта), морально-психологічна (самоконтроль за виявленими у себе недоліками і вадами характеру), фізично-спортивна (гігієнічна) (тренування, проведення оздоровчих процедур, увага до свого здоров'я та зовнішності) тощо.

Самовиховання було властиве і багатьом попереднім поколінням наших предків. Історія самовиховання набагато давніша, ніж історія цивілізованого виховання. В українській народній педагогіці існувало багато традицій, які дійшли з давнини і свідчили про необхідність дитини займатися самовдосконаленням, щоб посісти у дорослому віці гідне місце серед односельців, не відстати від інших у споконвічній селянській праці, у накопиченні певного добробуту.

Самовиховання починається з того часу, коли людина усвідомлює себе як особистість, розуміє норми та вимоги суспільства, власні потреби і може правильно оцінювати свої вчинки. Воно бере свій початок у підлітковому періоді, проте його ефективність значно зростає в юнацькому віці.

Самовиховання починається із самоусвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності.

У структурному плані самоусвідомлення людини включає три чинники:

- пізнавальний (самопізнання, тобто дослідження, пізнання самого себе);
- емоційно-оцінювальний (самоствлення, що виявляється у самооцінці);

- дієво-вольовий, регулятивний (саморегуляція, тобто вміння особистості керувати станом свого здоров'я, емоціями, почуттями, психічним станом, діями, вчинками, поведінкою) [4, 188].

Самовиховання можливе за умови наявності в індивіда здатності ставити перед собою значущі цілі. Воно нерозривно пов'язане зі здатністю людини до самоаналізу і самооцінки, з її вмінням контролювати свою поведінку та діяльність.

Самовиховання може бути спрямоване на виховання розуму (інтелектуальна сфера), почуттів (емоційна сфера), волі (вольова сфера). Однак провідною в самовиховному процесі є вольова сфера, яка забезпечує саморегуляцію внутрішнього світу людини відповідно до навколишньої дійсності.

Для педагога робота над собою – необхідна передумова набуття і збереження професіоналізму. Самовиховання – цілеспрямований процес, продовження професійного виховання, коли майбутній учитель з об'єкта виховного впливу («Я – студент, нехай мене вчать») перетворюється на суб'єкта організації власної життєдіяльності («Я – майбутній спеціаліст, готую себе до цього»). Отже, найважливіша умова виникнення потреби у професійному самовихованні для майбутнього педагога – це перехід його з позиції учня на позицію спеціаліста.

Самовиховання майбутнього педагога починається з усвідомлення відмінності між уявленням про себе як майбутнього професіонала та своїми реальними можливостями. Мотивом роботи над собою є розуміння невідповідності між «Я-реальним» та «Я-ідеальним», за умови, що у майбутнього педагога наявний фаховий ідеал і здатність до самопізнання. Найпростіший і водночас найнадійніший спосіб формування професійного ідеалу – самостійне вивчення психолого-педагогічної та філософської літератури, ознайомлення з життям і творчістю видатних педагогів з метою пошуку свого ідеалу педагога.

Цілеспрямованість, осмисленість, стійкість професійного самовиховання залежать насамперед від:

- наявності професійного ідеалу;
- вольових властивостей майбутнього педагога;
- мотивів вибору студентом педагогічної професії;
- морально-психологічного клімату у студентській групі;

- стилю керівництва і стилю спілкування професорсько-викладацького складу;
- фактора вільного часу;
- організації та постійного вдосконалення навчальної і самостійної роботи студентів;
- залучення студентів до різноманітної позанавчальної роботи.

Теорія цілеспрямованого самовиховання передбачає три взаємопов'язані та взаємозумовлені процеси:

- 1) самопізнання. Перш ніж виховувати себе, складаючи і здійснюючи програми самовдосконалення, потрібно вивчити себе як особистість;
- 2) самостримування від негативних думок, дій, учинків, поведінки;
- 3) самопримушування до здійснення позитивних дій, учинків, добрих справ [6, 89].

Нам імпонує структура професійного самовиховання, запропонована дослідником С. Єлкановим:

1. Цілі самовиховання. Вони регулюються суспільними цілями і мають аналогічний напрям – моральний, естетичний, фізичний тощо.
2. Зміст і завдання самовиховання включають таку поведінку і діяльність, які приводять до досягнення мети самовиховання. Це великою мірою залежить від психічних рис особистості, її інтелектуальної, емоційної, вольової сфер.
3. Засоби самовиховання. Це своєрідні способи впливу на самого себе, які об'єднують цілі та результати (ознайомлення з різними видами мистецтва, читання наукової та художньої літератури, власна педагогічна діяльність і тощо).
4. Результати самовиховання – це ті зміни, які відбулися в особистості в результаті самовиховання [6, 71].

Підсумком роботи студента із самовиховання і саморозвитку є позитивні зміни й успіхи у навчально-науковій діяльності (поліпшення якості навчання, усвідомлення своїх успіхів). Чим вищі конкретні результати діяльності, тим сильнішою є потреба у подальшому самовдосконаленні.

Усі особистісні зміни (інтелектуальний розвиток, уміння керувати своїм психічним станом і зміцнювати своє професійне здоров'я, волюва цілеспрямованість, духовний розвиток, розвиток педагогічних здібностей) стають могутнім стимулом у професійному й особистісному саморозвитку, оскільки формують потребу у самовдосконаленні.

Щоб досягти хороших результатів у професійній діяльності, педагогу потрібно систематично вивчати себе, знати свої сильні та слабкі сторони, постійно формувати в собі той внутрішній стрижень, на якому ґрунтуватиметься не лише професійне, а й особистісне зростання. Саме у педагогічній діяльності особистісний ріст є неодмінною умовою досягнення професіоналізму.

Висновки. Отже, процес професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього педагога надзвичайно індивідуальний. Щоб отримати бажаний результат і наблизити свій реальний образ до ідеалу, потрібно вміти керувати власним розвитком та брати на себе особисту відповідальність за власне життя, не перекладаючи її на інших. Необхідно вибудувати свою професійно-освітню стратегію, яка враховувала б наші конкретні особливості та запити, а також освітню траєкторію як спосіб досягнення бажаної мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : монографія / Г.В. Беленька. – К. : Світич, 2006. – 304 с.
2. Біла І. До вершин педагогічної майстерності / Ірина Біла // Дошкільне виховання. – 2010. – № 10. – С. 3 – 5.
3. Вайніленко Т.В. Основи професійного самовдосконалення педагога : методичні рекомендації / Т.В. Вайніленко. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. – 20 с.
4. Загородня Л.П. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу : навч. посібн. / Л.П. Загородня, С.А. Титаренко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 319 с.
5. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К. : УРІМБ, 1997. – 302 с.